

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Decimasexta. Die V. Martii. Auctoritatibus sanctorum patrum
Epiphanii & Basilio probatur, Spiritum sanctum procedere a Patre & Filio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

COLLATIO DECIMASEXTA. DIE V. MARTII.

ANNO CHRISTI 1439.

Auctoritatibus sanctorum patrum Epiphani & Basilii probatur, Spiritum sanctum procedere a Patre & Filio.

AND. ORDINE, modoque, prout superius dictum est, coepit prouincialis hoc modo.

a Lib. 1. contra Eunomium. s. Nec enim.

PROV. Cum benedictione sanctitatis vestrae dimissimus in praecedenti actu auctoritatem Basilii a adductam per vos, pater reuerendissime, in qua auctoritate dixistis, Spiritum, iuxta intencionem Basilii, esse ex ore Patris, & non aliunde, id est a nulla alia persona, prout exposuistis. Ego respondebam, quod ly, aliunde, sic intelligebatur, id est ex nulla alia substantia quam Dei. Ratio est, quia Basilii tenet in libro b contra Eunomium, quod Spiritus sanctus habet esse a Filio. Non poterat ergo dicere, quod a nulla alia persona esset sine contradictione. Et super hoc quaesivi, ut videretur originale ipsius Basilii, ut veritas innotesceret omnibus de intencionem Basilii, quia tales doctores sunt nostrae fidei fundamenta. Nos vidimus totum capitulum Basilii, & cum duobus interpretibus conati sumus, ut illa verba, nullo addito vel dimisso, transferrentur fideliter. Hic habemus Basilium antiquissimum & translatum: & ideo primo Latine, propter reuerentiam Latinorum, legam, & inde in Graeco, vel e contra.

b Lib. 3. initio.

AND. Fuit lectum in Latino, deinde Graece, volens proferre, haec retulit.

c Volens proferre verba capituli, praemittit de sensu verborum, & statim ea retulit.

PROV. Quia auctoritas ista allegata per vos videbatur facere vim, necesse fuit, ut ex antecedentibus & sequentibus appareret intentio Basilii. Modo dicemus Latine secundum sententiam huius capituli, ita dicit c. In isto capitulo apparet manifeste, quod beatus Basilii intelligit, non aliunde quam a substantia Patris & Filii; dicit sic modicum ante contra Eunomium: Tu similiter ut infidelis diuinæ scripturae aduersarius ad blasphemiam properas: & quia processio Spiritus ex Deo, natiuitas vocata non est, idcirco neque oris Dei Spiritum esse credis, sed opus manuum Dei: & exempla humana contemnens, euerteris quæ

ANNO
 CHRISTI
 1439

quæ ex eis constant diuina dogmata, cum debueris diuina
 verba audire cum timore, & omne quod dicitur suscipere,
 & non stolidissime contra pietatem argumentari. Gignit
 Deus, non vt homo: gignit autem vere, & ex ipso germen
 (aduertite quia non est hic, est, cum tamen intelligatur:
 quare non debetis arguere defectum huius verbi) enun-
 tiant verbum non humanum, enuntiant verbum vere,
 & ex ipso emittit Spiritum per os, non humanitus, quia
 nec os Dei corporale est: ex ipso Spiritus, non aliunde. Mo-
 do videtis, quod arguit contra illos qui volebant dicere,
 quod erat opus manus Dei; & suadet, quod non est nisi de
 substantia Dei. Sequitur; Operatur Deus manibus non hu-
 manis, operatur non ex ipso produciens creaturas, sed ope-
 rando subsistere faciens; sicut quæ manibus operatur ho-
 mo, non ex seipso producit. Filius est Filius, Spiritus est
 Spiritus, non creatura. Nec de Filio quæras, quare Spiritus
 non sit vocatus: nec de Spiritu, quare non sit Filius: nec
 creaturam Filium aut Spiritum esse blasphemus. Filius
 Dei, fructus sanctus ex sancto, sempiternus ex sempiter-
 no, Spiritus sancti largitor ad subsistentiam formationem-
 que creaturæ. Hucusque apparet, quod ly, Non aliunde, in-
 telligitur, id est, non ex alia substantia. Secundo, quod est
 Filius sanctus ex sancto, sempiternus ex sempiterno, Spi-
 ritus sancti largitor: sequitur, quod si Spiritus sancti largi-
 tor, quod Spiritus sanctus accipiat ab eo esse. Dicit enim
 Athanasius contra Arianos in 3. libro: Ipse Spiritum dat,
 (de Filio loquens) & quæcumque habet Spiritus, a Ver-
 bo habet. Modo clarum est, quod Spiritus sanctus habet
 esse: ergo si quæcumque habet Spiritus, habet a Verbo,
 ergo habet esse a Filio. Et hoc concludit Athanasius solum
 ex hoc, quia dat Spiritum. Ergo ex isto capite Basilius vult,
 quod Spiritus sanctus accipiat esse a Filio. Modo Basilius
 in eodem capitulo dicit, quod est notabile capitulum fa-
 ciens ad propositum. Sed ipsi vidistis auctoritatem Basilius,
 & ideo audiatis istam, quia est ad idem, in capitulo quod
 inscribitur: Quod * nisi quis ex Deo Spiritum dicat, nec
 verbum quidem.

EPHES. Auctoritas ista est ex alia parte.

PROV. Placet.

EPHES. Quia colligitis diuersas auctoritates, quasi ef-
 S f

* Iste est titu-
 lus, s. Verum,
 lib. 5. aduers.
 Eunomium.

sent in eodem capitulo, sic fecistis de auctoritate Epiphani, quæ visæ sunt vna, & erant quinque. Hoc non permittit intentio disputantis, sed inducit confusionem: ideo sunt inquirenda ista primo.

PROV. Dicatis ad istam quam vos induxistis.

EPHES. Hoc colligitur ex interpretatione auctoritatis per vos pridie productæ, & ex omnibus per vos dictis, quod cum beatus Basilius dicit Spiritum esse ex Patre, non aliunde, non debet intelligi proprie de persona ipsa Patris, ne intelligatur Spiritum non habere esse nisi a persona Patris; sed simpliciter ex Patre, videlicet ex natura Patris, vt sic intelligatur illud, aliunde, non ab extrinseco, neque ab alia natura videlicet tamquam vnum de creaturis, vt Eunomius dicebat. Hanc igitur tuam expositionem & nos suscipimus, & consequenter dicimus, quod quodcumque audimus Spiritum esse a Patre, seu a Filio, non cogimur intelligere propter hoc, quod sit a persona Patris, seu Filii, aut ab vtraque persona: sed possumus simpliciter intelligere audientes a Patre & Filio, quod ex substantia eorum, id est consubstantialis, & non ab alia quadam substantia, tamquam vnum de creaturis: hoc enim & sancti patres in multis locis syllogizando dixerunt. Si autem cum dicitur, Spiritum sanctum a Patre & Filio, statim necesse erat intelligere a personis; non vtique sancti ita syllogizassent, & ista ostendissent.

PROV. Ex verbis tuis duo collegi. Primum, quod si non dicatur in verbis Basili, quod Spiritus procedat a Filio, non cogamur hoc dicere. Secundum, quod intentio Basili fuit ista, quod Spiritus non esset alienæ naturæ, quam naturæ ipsius Patris, & quod non intelligitur ex Patre, sed essentiæ Patris & Filii consubstantialis, ita quod secundum verba vestra, essentia est illa producens Spiritum. Dicitis sic?

EPHES. Intentio magni Basili, cum certaret contra hæreticos, qui dicebant Spiritum alienum a persona Patris & Filii, non erat ostendere vnde procederet; non erat intentio Basili ostendere vnde Spiritus haberet essentiam: hoc namque & ipsi hæretici concedebant, Spiritum habere causam a Deo. Nec etiam erat opus ostendere ex qua persona habet esse: nam & hoc certum erat per euan-

ANNO
CHRISTI
1439.

gelium, cum dicitur, Spiritus qui a Patre procedit. sed intentio Basilii erat, vt ostenderet, quod Spiritus sanctus est ex Deo, non vt alia creatura, sed vt productus ex substantia, vt Filius. Propterea cum dicit, Ex ipso Spiritus, intelligit ex substantia eius, non ab extrinseco.

PROV. Dicitis, quod intentio Basilii est, ostendere, quod Spiritus sit eiusdem naturæ vt Pater & Filius, & non alterius, vt hæretici dicebant: secundum quod non intendebat Basilius tractare de causa Spiritus, an esset Pater vel Filius. Tertium est, quod intentio Basilii est, vt Spiritus esset de substantia Patris, & non de alia substantia extrinsecus. Hæc sunt quæ dixistis. Quoad primum sumus conformes, quod Basilius conatur ostendere, quod Spiritus non sit alterius naturæ a Patre & Filio, vt hæretici dicebant, & hoc concedimus. Quoad secundum quod dicitis, quod non fuit intentio Basilii dicere de causa, an scilicet Spiritus sancti causa sit Pater & Filius; ad hoc dico, quod secundum hoc sequitur contrarium eius quod dixistis. Nam dixistis, non aliunde, id est, non ex alia persona. Modo dicere quod ista persona non est ab alia, est tractare causalitatem. Secundo, quia dicitur in textu, quod Spiritus est ex ore Dei, tunc inquiri, an intelligat ex ore Dei, id est Patris; an ex ore Dei, id est Filii. Quocumque modo respondeatis, oportet dicere, quod loquatur de causa Spiritus sancti, id est de principio. Quoad tertium concedimus, quod Spiritus sit de substantia Patris: & quia est eadem numero substantia Patris & Filii, non est possibile aut imaginabile, quod sit de substantia Patris, quin sit de substantia Filii: & secundum quod accipit Spiritus de substantia a Patre, ita necessarium est vt accipiat de eo quod est Filii, a Filii substantia. Dicatis ad secundam & tertiam, quia in prima conuenimus.

EPHES. Cum ego non suscepissem expositionem vestram, non dixi contrarium mihi, sed ego dixi contra te, quia ita manifeste cadis, & implicaris in contradictionem presentibus istis spectabilibus viris. Nam cum pridie interrogatus fueris, an si cum audiuimus Spiritum esse a Patre, necessario intelligere debeamus esse ex persona Patris: dixisti, quod sic. Ad hoc de Basilii auctoritate, cum autem ipse dicat, ex ipso Patre, non aliunde, ego coegi

* Verba sancti Basilii, ex Patre, & non aliunde, exposuerat Ephesus collat. anteced. ex Patre, & non ex Filio: & modo aliter exponit, nec valet eius excusatio quæ subiungit, vt patet legenti.

Concil. Tom. 33.

S f ij

te iuxta tuam concessionem, concedere, Spiritum esse de persona Patris nude, & non de alia: quæ autem pridie dixi, consequentia erant confessionibus tuis. Postea ingressus es expositionem alteram auctoritatis, quod illud ex ipso Patre, non cogat nos intelligere ex persona Patris, sed quod possumus intelligere, ex Patre, id est ex substantia Patris, & non aliena substantia: adducti ad suscipiendam hanc tuam expositionem, sequentes nos intentionem & sensum tuum, vtrumque diximus, & ex dictis per vos colligimus quæ necesse sequuntur. Sed nos non contrarii fuimus, prout dicis hac tua expositione: sed dicimus, cum audimus Spiritum a Patre esse & a Filio, & ab vtroque esse, non cogimur intelligere a personis, sed intelligimus a substantia eorum, vt consubstantialem: per quem modum possumus dicere ab vtroque esse, & ab vtriusque substantia propter identitatem substantiæ, sed non ab vtrisque personis. Etiam apud sacram scripturam ^a dicitur de Esau ad Iacob, Frater tuus est, & ex natura tua est: manifestum est, quod frater non est de fratris persona, sed simpliciter ex natura fratris, vt eiusdem naturæ & consubstantialis. Et modo paternitati vestræ dicam ad secundum caput, prout dixit paternitas vestra.

^a Videtur potius innuere verba Laban Gen. 29. Os meum est caro mea [& subdit] frater meus.

PROV. Ea quæ dixi in alia congregatione declarando, qualiter Spiritus est ex persona & substantia personæ, totus cœtus reuerendissimorum patrum satis aperte intellexit; & an potuerit inferri ex illa ^b, quod Spiritus non esset ex alia persona, etiam omnibus notuit: & ideo ne consumamus tempus in superfluis, solum ad punctum principale, dico, quod forte Spiritus sanctus dabit concordiam inter nos: vtrum dixerim ex verbis meis, an ex verbis Basilii, dimittamus. Nobis satis placet (quia etiam verissimum est quod dixistis) quod in isto capitulo dixit Basilius, non aliunde, id est, non de alia substantia. Et si hæc est intentio Basilii, in nullo hæc auctoritas faciebat contra dicta mea; & ideo placet vt veniatis ad tertium. Nam dando intellectum ad verbum, aliunde, dixistis, quam de substantia Patris: estne hoc?

^b Basilii scilicet auctoritate adducta.

EPHES. Ita.

PROV. Et propter hoc dico, quod secundum hoc non faciebat contra me illa auctoritas. Dicatis ad tertium, vbi

ANNO
CHRISTI
1439

dicebam, quod non potuit dici de substantia Patris, quin diceretur de substantia Filii, inferendo sic: Sicut accipit de eo quod est Patris a Patre, ita de eo quod est Filii a Filio, cum sit eadem substantia Patris & Filii.

EPHES. Dixistis, quod quia Spiritus sanctus ex substantia Patris dicitur, quod cogimur intelligere eundem Spiritum esse ex substantia Filii, cum eadem substantia numero sit Patris & Filii: hanc dicis causam esse Spiritus.

PROV. Non bene replicas.

EPHES. Quando audimus Spiritum esse ex substantia Patris & Filii, intelligere debemus Patrem & Filium habere^a causam?

^a Habere scilicet se ut causam Spiritus sancti.

PROV. De necessitate cogimur dicere, quod habeat essentiam a Patre & Filio. Vos si vtimini hoc verbo, causam, pro^b principio, faciatis ut vultis; nostri theologi non vtuntur. Quia tamen hic Basilius dicit, Ex ore Dei, quæro, an intelligimus ex ore Dei Patris, an ex ore Dei Filii: quia quocumque modo dicatis, idem sequitur. Iam dictum est quod euangelium dicit, quod Spiritus sanctus ex Patre est, accipiens esse: per prædicta modo stat argumentum. Nam sicut accipit de eo quod est Patris a Patre, ergo de eo quod est Filii, a Filio, cum sit eadem substantia Patris & Filii. Exemplum quod adducitis^c, nihil facit ad propositum: postquam dixeritis, ostendam.

^b Ita & apud Græcum test. 19. & in definitione pro Græcis, sic explicatur terminus, causa, apud Græcos.

^c De Jacob & Egu.

EPHES. Ea quæ dicta sunt per beatum Basilium, & iacent in euangelio, dimittenda sunt nunc: tu autem ita mihi responde clare & aperte. Cum audimus, Spiritum esse de substantia Patris & Filii, numquid intelligere debemus de necessitate, quod Spiritus habeat causam esse sui a substantia Patris & Filii?

PROV. Actiones in humanis sunt suppositorum: quæro, si hoc est verum.

EPHES. Vos debetis respondere primo, & ego respondebo. Dico quod est suppositorum.

PROV. Declaravi pridem, quod non est possibile in diuinis, quod essentia generet, quia actus sunt suppositorum: ergo sequitur, quod causa esse ipsius Spiritus, est persona, non essentia. Et quia persona Patris generando Filium, communicat totam essentiam suam Filio; ista est causa, quare doctores dicunt, quod Filius est de substan-

tia Patris, & Spiritus de substantia Patris & Filii, ad saluandam vnitatem essentia; & distinctionem personarum, quia personæ sunt vnum, vbi non est oppositio relatiua: & sic habetis intellectum propositionis. Stenus in dicto Basili. Cum dicit, quod ex ore Dei, an est ex ore Dei Patris, an ex ore Dei Filii?

EPHES. Ego non possum concludere quæ dicta sunt per vos, quia videntur inuicem contraria. Nam aliquando dicitis, de substantia Patris & Filii, quæ est vna numero, Spiritum habere esse: nunc autem mutatis dicta, sequimini dicta doctorum, & dicitis, quod substantia per se non generat, sed mediante persona.

PROV. Nunquam dixi mediante persona: dicas interpretis, vt dico.

AND. Quia interpretis non bene exponebat, Colossensis dixit in Græco: postea dixit Colossensis.

COLOSS. Propter æquiocationem vos duo non potestis conuenire. In theologia communi Latinorum & Græcorum, differt dicere diuinam substantiam, & substantiam Patris & Filii: nec intelligatis differentiam realem, sed solam differentiam rationis. Cum itaque audimus doctores dicentes, diuina substantia, intelligimus quid commune Patri & Filio & Spiritui sancto: cum dicunt substantiam primam, intelligimus personam.

* Hanc Colossensis seu Rhodiensis sententiam refert etiam Græcus scriptor Ies. 19. & paulo infra idem replicat, & explicat prout vbi incipit, Attende.

EPHES. Interdum, non semper.

COLOSS. Nos habemus doctores, qui dicunt, quod substantia Patris intelligitur Patris persona.

IMPER. Non videtur posse responderi duobus, maxime adinuicem differentibus.

CARD. Hi duo patres locuti sunt, vt declarentur verba: sed nulla erat differentia.

PROV. Nos dicimus, quod Isaac, vt suppositum, genuit Iacob de persona sua: modo natura Isaac non est illa quæ genuit Iacob, sed natura ipsius Isaac est principium quo produxit illum filium, & est idem quod communicatur. Modo dico, quod Iacob sit de natura Isaac, non potest nisi hoc modo intelligi de Isaac, id est, de supposito agentis, quia actiones sunt suppositorum; & de natura Isaac, tamquam de principio, quod est communicatum, modo si possibile esset, quod natura Isaac & Iacob essent idem:

ANNO
CHRISTI
1439.

cum ramen sint duo numero, exemplum esset bonum. Modo quia generatio in diuinis est infinita perfectionis, ita dicimus, quia Pater quod est hypostasis & substantia, istud suppositum est quod generat, quia generare est actio notionalis, & solum competit supposito. Modo substantia Patris est principium quo Pater generat, & est id quod datur Filio, & quod communicatur Filio per generationem; & est id quod accipitur a Filio, & quod communicatur Filio, sicut in humanis naturalis Isaac est illa quae accipitur a Iacob supposito generato, & communicatur eidem. Sed differentia est propter excellentiam, quia in Patre & Filio & Spiritu sancto vna est numero; & sic in nullo distinguuntur, nisi quia Pater est Pater, Filius est Filius: & dicimus, quod sapientia, bonitas, & inde omnia communicantur cum hac substantia. Modo quia essentia est nomen abstractum significans essentiam, non suppositum, non potest illi competere actus generationis: & quia est vna numero, si generaret, oporteret quod esset distinctio essentiae & naturae in diuinis, quia idem non generat seipsum, sed oportet quod alium generet: ergo concluditur, quod in diuinis essentia nec generat, nec generatur. Cum quaeritur, quomodo est de substantia Patris & Filii, dico quod est de substantia Patris, quae communicatur. Modo pro veritate habenda, quia nulla mihi est sententia, nisi ut veritas habeatur, dicatis ad illud verbum, Ex ore, de quo quaesivi.

EPHES. Collegi ex dictis tuis, quod essentia Patris & Filii, cum sit vna numero, est principium Spiritus sancti: nam hoc^a potius gaudere soles. Cum autem Pater & Filius producant Spiritum sanctum, per communem essentiam illum producant. Quoniam vero cum auditis, ex Patre & Filio Spiritum, necesse intelligitis causam Spiritus esse; numquid non est verum, ut dicamus essentiam & personam causam Spiritus?

PROV. Est principium quo, & quod.

EPHES. Vt cumque sit, essentiam Patris & Filii esse principium Spiritus, ut principium quo: restat igitur, ut substantia Spiritus sit principiata.

PROV. Non sequitur: nam intelligitur ex principio communicante rem vnam, & idem.

^a Termino
scilicet potius
principii quae
causa, secundum
Graecos,
ut dictum est.

AND. Fuit inuicem locutio facta per deputatos hinc inde.

EPHES. Dico, si essentia Patris & Filii communis, quæ est vna & eadem numero, producit Spiritum?

PROV. Non dicitis bene.

EPHES. Dico, si essentia, quæ est communis Patri & Filio, & vna, producit, quid tollit quo minus processio Spiritus sit causata?

PROV. Non sequitur, quia res producta etiam in humanis non producitur nisi ex supposito agentis. Suppositum humanum productum non dicitur, quod sit productum a natura nostra: non valet consequentia, quia humanitas est nomen abstractum secundum theologos, & in suo significato non significat suppositum. Modo dico sic. Hoc nomen, homo, significat id quod subsistit, hoc suppositum producit aliud humanitate: ergo hoc suppositum est productum ab humanitate, non valet consequentia.

EPHES. Sequitur quod homo productus sit ab isto homine humanitate, ut principio quo; & sic in diuinis.

^a Ut principio, quo. Vide statim infra eundem prouinc. vbi incipit, Attende.

PROV. Et sic non sequitur, quod Spiritus non sit spiratus ab essentia ^a Patris, nec spirata, nec genita. Ego dico, quod pro finali habenda veritate, resolutio patrum qui fuerunt in aliis Conciliis, fuit semper ad testimonia sanctorum patrum; ita quod in omni diffinitione fidei cum voluerunt ponere terminum, adducebant testimonia sanctorum patrum, & acquiescebant: & ita ego volebam facere, & ideo induxi auctoritatem, & non rationes. Vos adduxistis auctoritatem Basilii. Satis dictum sit pro intelligentia auctoritatis per vos introductæ, quia omnes intelligunt, quod Spiritus sit ex ore Dei, & quod non est aliunde: ita dicit textus. Postquam ego gessi tibi morem ad auctoritatem tuam, veniatis ad auctoritatem Basilii secundam, quam induxi, & discutiamus testimonium: istud videtur rationabile.

EPHES. Auctoritas illa Basilii suscipiet postea inquisitionem. Videamus dicta vestra. Ergo dixisti, quod in humanis suppositum producit secundum humanitatem, sed non dicitur homo ex humanitate, sed ex hoc homine secundum communem naturam humanitatis. Numquid ita dicendum est in diuinis, quod hoc suppositum non producat

ANNO
CHRISTI
1439.

ducatur ab essentia deitatis, sed ab hoc supposito? Si debet dici in diuinis, vt in humanis, non debet dici, quod ex communi diuina essentia producat aliquam diuinarum personarum, cum diuina essentia non sit in se, vt quod producere possit. Cum audimus de substantia Patris & Filii esse Spiritum, non debemus intelligere substantiam velut causam: non est de natura essentiae generare nec in humanis.

PROV. Volo ostendere, quod hoc esse ex alio, intelligatur de persona: & hoc ostendo ex auctoritate Basilii allegata in precedenti congregatione. Dicit sic in 3. contra Eunomium^a: Quæ enim necessitas, si dignitate atque ordine tertius est Spiritus, tertium quoque esse natura? Namque secundum esse a Filio, ab eo esse habens, & ab eo accipiens & annuntians nobis, atque omnino ex ea causa pendentem, pietatis tradidit sermo: natura vero vti tertia, nec ex sanctis scripturis edocti sumus, nec ex his quæ dicta sunt, consequenter colligere possumus. Dicit Basilius, quod ex ipso Filio habet esse, & vt ex causa: non dicit aliud. Dicatis quid vultis modo ex prima propositione hesternæ, quia procedere est habere esse ab alio, prout omnes doctores tenent. Si secundum Basilius hic Spiritus habet esse, & accipit esse a Filio, & pendet ex illo vt ex causa, necessario sequitur, nisi negemus Basilius, quod Spiritus procedat a Filio. Quantæ auctoritatis sit Basilius in materia Spiritus sancti, omnes patres Calchedonenſis Concilii^b in allocutione facta ad Marcianum ita dicunt de Basilio: Sic magnus Basilius minister gratiæ subsistentiarum euentiam declarauit, & sancti Spiritus doctrinam diligentius tradidit, confacerdotum suorum eliciens subscriptionem. Modo si omnes patres Calchedonenſis Concilii dederunt Basilio tanta testimonia in materia Spiritus sancti, & ipse ita clare dicat in hoc loco, videtur necessario, quod & vestri & nostri debent sequi suam doctrinam in re fidei. Hic est textus in Græco antiquissimus: si vultis audire, potestis modo: habet quod est ex Filio, & non fit mentio de essentia.

EPHES. Inquirenda est auctoritas Basilii ex quæſitis propositis.

PROV. Dicatis, quia hæc enucleat omnem nostram disputationem.

Concil. Tom. 33.

T t

^a Vide infra collat. 17. & 18. plura de hac auctoritate.

^b Parte 1. eiusdem Concilii.

EPHES. Repetemus dicta, quod substantiam Patris & Filii, quæ est vna numero, datis principium esse & causam Spiritus, quia videtur ex hoc, essentiam Spiritus factam esse. Deinde duæ substantiæ in diuina Trinitate colliguntur, quæ sunt sibi inuicem oppositæ secundum causam & causatum: hoc autem longe est a theologia Christiana, & penitus alienum, neque ab vlllo doctorum dictum. Nam dicunt: Essentia neque generat, neque producit, neque secundum essentiam Pater generat aut producit, neque Filius, vt vos dicitis, sed secundum suam substantiam, hoc est secundum suam naturalem proprietatem. Ergo communis substantia Patris & Filii non est a se causa, nec aut quo, aut quod. nam neque ipsa, neque per ipsam Spiritus generatur vel producit, sed secundum suam personalem & susceptiuam proprietatem. Hæc denique collecta sunt ex dictis tuis, neque poteris emendare quæ dicta sunt in præsentia, neque alio tempore. Nunc ingrediamur ad auctoritatem Basilii.

PROV. Dicitis, quod videtur sequi ex meis dictis, quod essentia diuina sit causata: sed ego pono, quod essentia*.

EPHES. Non tantum dico, quod substantia diuina sit causata, sed quod sit diuisa.

PROV. Attende ad interpretationem. Substantia quandoque capitur pro eo quod exprimitur per diffinitionem rei; vt dicimus: Diffinitio indicat quod est esse rei: & ista est quidditas, essentia, vel natura; & in suo significato non connotat suppositum, sed semper significat illam formam, siue essentiam, siue naturam. Alio modo (& hoc habetis 5. metaphysicæ in capite de substantia, & nostri doctores ita distinguunt) capitur substantia pro supposito quod substatur speciebus superioribus: sicut dicimus, quod in linea substantiæ, siue prædicamentali, vt ponit Porphyrius, ponitur hic homo, velut Socrates, Plato: & hæc sunt supposita, & vocantur substantia. Ista substantia quæ est suppositum, quandoque vocatur hypostasis, quandoque subsistentia, quandoque res naturæ: & in natura humana vocatur persona, quia est intellectualis naturæ incommunicabilis subsistentia. Itaque in specie intellectuali id quod in aliis speciebus vocatur suppositum, & substantia, & subsistentia, vel res naturæ, in

* Non est finita propositio, interrupta ab Ephesino, quæ statim reslucit prouincialis.

ANNO
CHRISTI
1439.

intellectualibus vocatur persona. Hoc posito, quia doctores sancti volentes instare contra Arium & contra Macedonium (quorum primus dixit, Filium esse creaturam, & non de substantia Patris: secundus dixit, Spiritum esse creaturam) vsi sunt hoc modo loquendi, quod Filius esset de essentia Patris, & quod Spiritus esset de essentia & substantia Patris & Filii. Si capiamus substantiam pro substantia, cum Pater sit in intellectuali natura, & cum sit persona, ita potest dici substantia & substantia, res natura, & suppositum. Si sumatur sic, idem est dicere, quod generare competat personæ Patris, ac si diceretur, quod competit huic substantiæ, quia hæc substantia, quæ est idem quod pater & paternitas, illa est quæ generat, & nullo modo communicatur, quia proprietates non sunt communicabiles. Doctores nostri Latini omnes non vtuntur hoc termino, substantia, pro persona Patris, nec persona Spiritus sancti; sed retinuerunt nomen substantiæ, secundum quod in humanis exprimitur, quod dicitur essentia, vel natura. Cum dicimus secundum Latinos nostros, quod Spiritus est de substantia Patris, capimus substantiam pro essentia, quæ est in Patre. Modo ego distinxi substantiam duobus modis. Substantia quandoque sumitur pro supposito, & tunc est idem quod persona in diuinis, & est idem quod substantia & hypostasis. Alio modo sumitur, & hoc secundum philosophos & theologos, prout dicimus, quod diffinitio indicat substantiam rei: & hæc est quidditas, vocata natura & essentia. Quando igitur doctores nostri dicunt, quod Spiritus est de substantia Patris, vel de substantia Filii, non capiunt substantiam pro substantia Patris, sed capiunt pro natura. Illa ergo essentia est in Patre, & idem est realiter quod Pater. Et nomen Patris dicit essentiam, & dicit relationem, secundum quam hoc suppositum distinguitur ab alio. Hæc essentia communis est in Patre. Illa est quæ communicatur Filio per generationem, & hoc est principium quo Pater generat & producit Filium. Sed hæc essentia non communicatur Filio secundum esse quod habet in Patre. Et in hoc est deceptio tua, quia non intelligis, quod cum dicimus, quod essentia Patris communicatur Filio, non dicimus secundum esse quod habet in Patre, quia sequeretur, quod

generaret, quod est impossibile: ista essentia sic absolute, prout potentia generandi, illa est principium, quo & est id quod communicatur & datur a Patre ipsi Filio: modo in generatione Patris respectu Filii omnia communicantur cum essentia, excepto esse paternitatis, seu proprietatis, quia hoc non communicatur. Sed esse principium Spiritus non repugnat filiationi: ergo communicando habet, ut essentiam, ita & esse principium Spiritus sancti: quia esse principium Spiritus in Patre, non repugnat filiationi, seu proprietati Filii. Neque sic consequitur, quod aliquo modo sit causata, vel causet. Hoc modo omnes doctores Latini dant hunc intellectum, & declarant in illis disputationibus, in quibus dicitur, quod Filius est de substantia Patris, & Spiritus de substantia Patris & Filii. Sic teneatis intellectum de substantia cum distinctione, & non eritis in æquiuocis.

AND. Hic fuit lecta auctoritas Basilii in Græco.

CARD. Postquam prouincialis quæsito tuo respondit, respondeas auctoritati Basilii.

EPHES. Nos cum audimus patres primæ Synodi dicentes in primo symbolo, in theologia quæ est de Filio, & Filium genitum ex Patre, id est de substantia Patris; nil aliud intelligimus, nisi de persona eius, hoc est de substantia cum proprietatibus. Placetne vobis hoc, quod substantia dicatur persona, an datur vobis alia forma substantiæ?

PROV. Ego pluries dixi, non capitis? Audistis, quod nos intelligimus secundum duos modos nomen substantiæ. Secundum vnum modum, cum volumus communem substantiam trium personarum ostendere. Secundum alium vero, quando substantiam cum proprietatibus quæ in ea sunt, id est personam. Quando autem in symbolo Concilii primi dicitur, Genitum ex Patre, hoc est de substantia Patris, ex omni necessitate intelligere debemus, id est ex persona Patris, non ex alia specie substantiæ: dico, quod in diuinis doctores non vtuntur nisi istis duobus modis. Sed iste secundus modus apud Latinos nunquam fuit admissus nisi sub nomine substantiæ, vel hypostasis, vel personæ, ne quis posset calumniari, quod poneremus tres substantias. Sed prout fuit conclusum in illo Nicæno Concilio, cum fuit diffinitum, quod Filius esset

ANNO
CHRISTI
1459.

ὁμοῦλα cum Patre, quod dicimus, consubstantialis, illa consubstantialitas illa est, quæ secundum primum modum est communis tribus personis: & de ista omnes propositiones intelligendæ sunt de substantia Patris, vt de principio quo.

EPHES. Dixistis, quod substantia secundum quam est vnum Pater & Filius, eadem est, quæ est communis tribus personis.

PROV. Ita.

EPHES. Vide si verum est dicere, quod ex communi tribus personis substantia procedat personaliter Spiritus. Nam dixistis antea, quod ex communi Patris & Filii procedat Spiritus.

PROV. Vellem vt melius intelligeretur hæc propositio de proprietate & essentia. Facitis aliquam distinctionem inter proprietatem & essentiam?

EPHES. Maximam.

PROV. Quæ est? realis, vel secundum rationem?

EPHES. Secundum rationem nostram.

PROV. Proprietates istæ sunt idem cum persona, scilicet paternitas & Pater?

EPHES. Secundum rem vel suppositum idem sunt; sed distinguuntur ratione.

PROV. Modo in persona Patris est paternitas & essentia, quæ est communis tribus. Persona ergo Patris non distinguitur a paternitate & essentia, nisi secundum rationem. Est sic?

EPHES. Sic.

PROV. Bene dicitis. Cum ergo in Patre non sit nisi paternitas, quomodo Pater generat? quid est quod communicat Filio? an paternitas, vel essentia, vel vtraque?

EPHES. Id quod communicatur Filio, est substantia vel essentia: sed secundum proprietatem eius paternam est principium esse Filii, non ipsa substantia, quæ est communis tribus.

PROV. Id quod communicatur Filio, est substantia, & illa quæ est communis tribus: quia in persona Patris non est nisi ista essentia & paternitas, nil plus. Si ergo non communicatur proprietas, non suppositum, non substantia secundo modo, de necessitate sequitur, quod si

* Quæ est idem quod suppositum, vt paulo supra declarauit idem prouinc.

Pater communicat quid Filio, communicet communem essentiam.

EPHES. Ita, hoc nos diximus, quod communis tribus substantia est, quam Filio communicat; quæ cum sit vna numero, diuiditur.

PROV. Verbum, diuiditur, non est in diuinis: dicas.

EPHES. Quæ cum sit vna numero, diuiditur secundum rationem nostram in Patre & Filio & Spiritu sancto: & propterea dicitur a nobis substantia Patris, & substantia Filii, & substantia Spiritus sancti; intelligentibus nobis per distinctionem horum nominum vniuscuiusque personam. Quid est, quod vos colligitis?

PROV. Id quod ego colligo ex istis, colligo vnum, quod est contrarium eius quod dixistis: quia si ista essentia diuiditur in tribus personis (quod est falsum) sequeretur, quod essentia Patris quæ communicatur Filio & Spiritui, communicaretur secundum rationem, & non secundum rem. Hoc est falsum, & contra doctores, qui dicunt, quod realiter communicatur: & si qualibet persona non habeat rem nisi per rationem, sequeretur quod essentia secundum rationem distincta.

EPHES. Ego non dixi, quod personæ sint distinctæ secundum rationem: sed cum nos intelligimus proprietatem simul cum substantia, distinguimus vnamquamque personam, & dicimus substantiam Filii ex substantia Patris, propter quæ volumus ostendere personam Filii esse ex substantia Patris: & sic constituimus diuinas personas habentes proprietates suas, non quod ipsæ personæ secundum rationem adinuicem distinguantur.

PROV. Vos dicitis, quod communicatio essentiæ est secundum rationem.

EPHES. Non dixi, sed ratione distinguuntur in tribus personis. Quærimus a vobis, quomodo intelligatis, Substantia Patris, substantia Filii, & substantia Spiritus sancti. Intelligitis distinctam?

PROV. Dixi, quod doctores nostri Latini sumunt in diuinis substantiam pro essentia, non pro subsistentia: & ideo nunquam dicimus, quod sunt tres substantiæ, licet dicamus, quod sunt tres subsistentiæ & tres hypostases & personæ realiter distinctæ, sed in essentia est vnum, & vnus

ANNO
CHRISTI
1439.

Deus. Personæ constituuntur ex essentia & ex proprietate: & ideo nil plus est in persona, nisi essentia & proprietas: & ista duo proprietates & essentia sunt vnum secundum rem, & secundum proprietatem personæ distinguuntur realiter, quia sunt ad aliquid; & secundum essentiam sunt vnum, & est vnus Deus; & hæc essentia communicatur.

AND. Ad alium diem, adstrictis rerum angustia audientium sensibus, negotium est dilatatum, Græcis volentibus.

NOTÆ AD DECIMAMSEXTAM
COLLATIONEM.

¹ *Causa.*] Græci pro principio dicunt causam, vt habetur in definitione huius Concilii. Vide opuscul. Beslarionis ad Alexium, in fine huius operis cap. i.

² *Replicas.*] Vim faciebat prouincialis, vt Ephesus concederet, Spiritum procedere etiam a Filio, & non tantum esse consubstantialem Patri & Filio, vel procedere a Patre, cui est consubstantialis Filius, & non a Filio, vt infra.

³ *Sequitur.*] Iam dixerat non esse principiatam, quia intelligitur ex principio communicante vnum & idem. Modo vltius respondet, non esse principium & causam ipsam essentiam, nisi vt in supposito.

⁴ *Persona Patris.*] Sensus prouincialis est, quod cum dicit Concilium Nicænum, *Genitum ex Patre, hoc est de substantia Patris*, intelligendum est de persona Patris vt quod, & de essentia vt quo, non autem quasi ex aliqua tertia specie substantiæ. Ideo subdit Concilium ibidem, *Consubstantialem Patri*: tunc enim agebatur de hoc articulo consubstantialitatis contra Arium.

COLLATIO DECIMASEPTIMA.
DIE VIII. MARTII.

*Examinatur auctoritas Basiliæ de processione Spiritus sancti
a Filio, variis allatis codicibus tam integris,
quam corruptis.*

AND. DIE octaua Martii in conuentu Florentiæ tertio Ephesus hoc modo colluctationi principium dedit.

EPHES. Prædie, reuerendissime pater, dimissimus secundam auctoritatem Basiliæ per vos allatam: quare videtur, vt legatur auctoritas, si placet, vt ambo illam consideremus.